

**İNGİLİS DİLİNİN TƏDRİSİ METODİKASI
МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА
METHODOLOGY OF TEACHING ENGLISH**

UOT 372.881.111.1

Günay Xəzail qızı Şirəliyeva

*Azərbaycan Dillər Universitetinin İngilis və fransız dilləri fakültəsi
Xarici ingilis dilinin tədrisi metodikası kafedrasının müdiri,
pedaqogika üzrə fəlsəfə doktoru, dosent
<https://orcid.org/0009-0003-1075-2273>
[https://doi.org/10.69682/arti.2024.91\(6\).203-208](https://doi.org/10.69682/arti.2024.91(6).203-208)*

**ALİ MƏKTƏBDƏ İNGİLİS DİLİNİN TƏDRİSİNDƏ QIYMƏTLƏNDİRMƏNİN
APARILMASININ PEDAQOJİ ƏSASLARI**

Гюнай Хазаил гызы Ширалиева

*заведующий кафедрой Методики преподавания английского языка
факультета Английского и французского языков
Азербайджанского Университета Языков,
доктор философии по педагогике, доцент*

**ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ОЦЕНИВАНИЯ ПРИ ПРЕПОДАВАНИИ
АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА В ВЫСШЕЙ ШКОЛЕ**

Gunay Khazail Shiraliyeva

*head of the Department of English language teaching methodology
faculty of English and French languages
at Azerbaijan University of Languages,
doctor of philosophy in pedagogy, associate professor*

**PEDAGOGICAL BASIS OF ASSESSMENT IN ENGLISH LANGUAGE TEACHING
IN HIGHER SCHOOL**

Xülasə. Məqalədə ali məktəbdə qiymətləndirmənin aparılması yolları, onun məqsədi və vəzifələri araşdırılır. Pedaqoji prosesin bir hissəsi olan qiymətləndirmənin müxtəlif funksiyalarına diqqət yetirilir. Öyrənməni stimullaşdırılmasında qiymətləndirmənin rolu və əhəmiyyəti nəzəri cəhətdən dəyərləndirilir, qiymətləndirməyə verilən tələblər diqqətə çatdırılır.

Açar sözlər: *qiymətləndirmə, obyektivlik, şəffaflıq, nailiyyət, mərhələ.*

Аннотация. В статье рассматриваются способы проведения оценивания в высшей школе, его цель и задачи. Акцент делается на различных функциях оценивания как части педагогического процесса. Теоретически оценена роль и значение оценивания в стимулировании обучения, доведены до сведения требования к оцениванию.

Ключевые слова: *оценивание, объективность, прозрачность, достижение, этап*

Abstract. The article examines the ways of conducting assessment in the higher school, its purpose and tasks. Emphasis is placed on the various functions of assessment as part of the pedagogical process. The role and importance of assessment in stimulating learning is theoretically assessed and the requirements for evaluation are brought to attention.

Keywords: *assessment, objectivity, transparency, achievement, stage*

Öyrənmə prosesində səmərəli qiymətləndirmə tədrisində və öyrənmənin mərkəzi və ayrılmaz hissəsidir. Bu, bir tərəfdən qiymətləndirmənin, digər tərəfdən isə öyrənmənin konseptuallaşdığı və ifadə olunduğu yollar haqqında bəzi nəzəri suallar doğurur. Qiymətləndirmə və anla-

yışlarımız arasında uyğunluq dərəcəsi mövcuddur və sinifdə tətbiq edilən qiymətləndirmə təcürübəsinə bu haqda fərziyyələri də daxil olmaqla bir sıra müxtəlif yanaşmalar tətbiq edilmiş və onların əsasını təşkil edən öyrənmə perspektivləri təhlil edilmişdir.

Hazırda informasiya cəmiyyətinin tələblərinə cavab verən yeni təhsil modelinə keçid şəraitində qiymətləndirmənin funksiyası yeni mənə kəsb edir, qiymətləndirmənin məqsədləri dəyişir. İndi qiymətləndirmə təkcə nöqsanların aşkarlanmasına deyil, təhsilin keyfiyyətinin yüksəldilməsi prosesinin fasiləsizliyini təmin edən mexanizmə çevrilməli, tədris prosesinin bütün subyektləri üçün konstruktiv əks əlaqə yaratmalıdır. Qiymətləndirmə yalnız əldə edilənləri yekunlaşdırmamalı, o, başlanğıc nöqtəyə çevrilməli, ardınca yeni inkişaf mərhələsinə, təhsilin keyfiyyətinin yeni səviyyəsinə yüksəlməlidir. Və burada söhbət, qiymətləndirmə vasitələrinin dəyişdirilməsindən deyil, qiymətləndirmənin məqsədlərini və qiymətləndirmə fəlsəfəsini dəyişdirməkdən gedir.

Gündəlik nitqdə müəllimlər, şagirdlər və onların valideynləri “qeyd almaq” və “qiymət almaq” ifadələri arasında fərq qoymurlar. İzahlı lüğətlərə görə, “qiymətləndirmə” və “qeyd” sözlərinin mənası sinonim deyil. Qiymətləndirmə insanın bir şeyin dəyərləri, səviyyəsi və ya keyfiyyəti haqqındakı fikridir. Qiymət, tələbənin bilik dərəcəsinin dövlət tərəfindən müəyyən edilmiş göstəricisidir. Orta və ali məktəb leksikonunda bu sözlər bir-birindən fərqlənməmək həddinə qədər yaxınlaşıb və müəllimlər Təhsil Nazirliyinin dili ilə tədrisin uğurları haqqında şəxsi fikirlərini bildirirlər.

Müasir tədqiqatlarda qiymətləndirmə metodu, ilk növbədə, təlimə fərdi yanaşmanı təmin edən, tələbələrin imkan və ehtiyaclarını nəzərə alan, onların müstəqil işləmək bacarığını inkişaf etdirən, tədris prosesində pedaqoji qiymətləndirmə texnologiyası kimi nəzərdən keçirilir. Qiymətləndirmə mexanizmləri informasiya mənbələrini və tədris materialını mənimsəyir və bütün prosesin sistemləşdirilməsinə kömək edir.

Pedaqoji ədəbiyyatda ali məktəblərin pedaqoji məkanında tələbənin özünüqiymətləndirmə və qarşılıqlı qiymətləndirilməsinin inkişaf etdirilməsi vasitəsi kimi tələbənin təhsil nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsi metodunun nəzəri

əsaslarının müəyyənləşdirilməsinə həsr olunmuş tədqiqatlar yer alır.

Elmi ədəbiyyatın və təhsil nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsi sistemi üzərində işləyən müəssir təhsil müəssisələrinin təcürübəsinin təhlili aşağıdakı ziddiyyətləri müəyyən etməyə imkan verir:

- təhsil nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsi sisteminin tətbiqinə artan ehtiyac və onun özünə hörmət və tələbənin qarşılıqlı qiymətləndirilməsinin inkişafı üçün onun imkanlarının müəllimlər tərəfindən kifayət qədər təhlil edilməməsi;

- təhsil müəssisəsinin pedaqoji məkanında tələbənin özünəinamının inkişaf etdirilməsi zərurəti ilə tələbənin özünüqiymətləndirməsi və qarşılıqlı qiymətləndirilməsi vasitəsi kimi tələbənin təhsil nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsi sisteminin nəzəri əsaslarının olmaması.

Müəyyən edilmiş ziddiyyətlər problemin bir sual şəklində qurulmasına səbəb olur: təhsil prosesində hansı şəraitdə tələbənin nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsi sistemi tələbənin özünə hörmətini və qarşılıqlı qiymətləndirilməsini, onun xarici dil öyrənməkdə motivasiyasını inkişaf etdirmək vasitəsi ola bilər.

Təlim nəticələrinin qiymətləndirilməsinin əsas vəzifələrindən biri tələbələrin tədris və təlim fəaliyyəti keyfiyyətlərini yüksəltməkdir [3, s. 9]. Bu baxımdan qiymətləndirmə tələbənin nailiyyətlərindən xəbərdar olmağa, nöqsanlarını müəyyən etməyə və düzəltməyə, müəllimə isə ən səmərəli təlim texnologiyalarından istifadə etməklə tədris prosesini təkmilləşdirməyin yollarını axtarmağa imkan verən nəzarət kimi nəzərdən keçirilməlidir [4, s. 238]. Qeyd etmək lazımdır ki, qiymətləndirmə təkcə bilik, və bacarıqların üzərində deyil, səriştələrin formalaşması keyfiyyətinin yoxlanılması səviyyəsində də aparılmalıdır [2, s. 35]. Təhsil nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsi ehtiyacı təhsil prosesinin bütün iştirakçıları – tələbələr, müəllimlər, valideynlər tərəfindən qeyd olunur.

Qiymətləndirmə termininə ədəbiyyatlarda və lüğətlərdə müxtəlif izahatlar verilmişdir. Qiymətləndirmə bir şeyin dəyərinin və ya əhəmiyyətinin müəyyən edilməsidir. (Böyük psixoloji izahlı lüğət) Qiymətləndirmə, qiymətin verilməsi ilə tamamlanan hər hansı bir rəsmiləşdirilmiş və ya ekspert olan mürəkkəb bir prosesdir. Bu proses aşağıdakıları əhatə edir:

-təlim və təhsilin nəticələrinin keyfiyyəti və dinamikası haqqında məlumat toplamaq;

-bəzi qəbul edilən məlumatların işlənməsi və kontekstual şərh;

-mühüm yekun təlim qərarları və məqsədləri.

Qiymətləndirmənin əsas vəzifələri isə bunlardır:

-mümkün nəticələri, metodoloji yanaşmaların həyata keçirilməsinin nəticələrini proqnozlaşdırmaq;

-rəy bildirmək;

-qarşıya qoyulan məqsədlərə çatma dərəcəsini qiymətləndirmək;

-müşahidə olunan dəyişikliklərin həyata keçirilən metodik tədbirlərlə necə və nə dərəcədə əlaqəli olduğunu qiymətləndirmək;

-metodoloji yanaşmaların gələcəkdə həyata keçirilməsi üçün sübuta əsaslanan məlumatı təmin etmək.

Qiymətləndirmə tələbələrin nəyi bilmədiklərini aşkar etmək üçün deyil, onların nəyə nail olduqlarını nümayiş etdirmək üçün aparılır. Tələbələr qiymətləndirilərkən təlim və təhsilin müxtəlif aspektləri, dərslük və dərslər vəsaitləri, tələbələrin davamiyyəti və bütünlüklə təlim proqramı nəzərə alınır.

Qiymətləndirmənin funksiyalarına aşağıdakılar daxildir:

-stimullaşdırıcı – uğur və ya təcrübə vasitəsilə iradi sahəyə təsir edərək uğursuzluq, iddia və niyyətlərin, hərəkətlərin və əlaqələrin formalaşması;

- diaqnostik – şagirdlərin biliyinin keyfiyyətinin davamlı monitorinqi, təhsilin müxtəlif mərhələlərində bilik səviyyəsinin ölçülməsi, qarşıya qoyulan məqsədlərdən kənara çıxma səbəblərinin müəyyən edilməsi və tədris fəaliyyətinin vaxtında tənzimlənməsi;

-müəllimin özünün tədris fəaliyyətinin səmərəliliyinin yoxlanılması; monitorinqi və qiymətləndirməsi

-müəllimə işinə düzəlişlər etdiyini nəzərə alaraq, tədris prosesinin keyfiyyəti haqqında məlumat əldə etməyə imkan verməsi

-fərdi təhsil alan tələbələrdə adekvat özünə hörmətin formalaşması. Tələbələrin adekvat özünüqiymətləndirməsi müəllimin qiymətlərinin və dəyər mühakimələrinin təsiri altında formalaşır. Bu təsirlər neqativdirsə, aşağı səviyyədə olan özgüvənin formalaşmasına gətirib çıxarır, tələbədə özünə inamsızlıq aşılayır, nəticədə təlim motivasiyasının azalması və öyrənməyə ma-

rağının itməsi; tələbələrin öyrənmə fəaliyyəti üçün güclü motiv; sinif kollektivində şəxsiyyətlərarası münasibətlərdə dəyişikliklər, tələbələrin statusunun yüksəldilməsinə kömək edir. Qrup yoldaşlarının ayrı-ayrı tələbəyə müsbət və ya mənfi münasibəti ona nə dərəcədə müsbət və ya mənfi pedaqoji təsirlərin və qiymətləndirmələrin tətbiq olunmasından asılıdır. Qiymətləndirmə prosesinə aşağıdakı tələblər tətbiq edilir:

-əldə edilmiş təhsil nəticələrinin qiymətləndirilməsi;

-onların formalaşması prosesinin qiymətləndirilməsi;

-hər bir tələbənin öz təlim prosesinin inkişaf xüsusiyyətləri haqqında məlumatlılığının qiymətləndirilməsi.

Tələbələrin qiymətləndirilməsi müəllimlərə təlimin səmərəliliyini yoxlamaq imkanı verir. Tələbələrin qiymət vasitəsilə biliklərinin yoxlanılması çox vacibdir, çünki bu yolla həm müəllimlər, həm də tələbələr təlim prosesində nəyə nail olduqlarını öyrənirlər.

Xarici dilin öyrənilməsi prosesinə və nəticələrinə nəzarət və monitorinq, qiymətləndirmənin əsas ümumi pedaqoji və xüsusi metodoloji prinsipləri əsasında təşkil olunur:

- qüvvədə olması prinsipi : nəzarət olunan hissələr təlim məqsədlərinə uyğundur;

- etibarlılıq: vahid göstəricilərin məcburi istifadəsi və nailiyyətlərin qiymətləndirilməsi meyarları;

- obyektivlik: əldə edilmiş nəticələrin müəyyən bir nəticəyə uyğunluğu üçün dil biliyi tələblərində olan standart öyrənmənin müxtəlif mərhələləri;

- inteqrasiya: nəzarət planlaşdırılır və təlim prosesinə inteqrasiya edir;

- tələbələr iş görülməzdən əvvəl açıq şəkildə qiymətləndirmənin meyarları və metodları haqqında məlumatlandırmaq;

- sistemlilik və müntəzəmlik;

- nəzarətin diferensial xarakter daşması prinsipi;

- nəzarət forması olmalıdır;

- dilin yoxlanılan aspekti tapşırıqın mətninin aydınlığına və ya nitq fəaliyyətinin növünə uyğun olmalıdır. [2, s. 34].

Təlim prosesində qiymətləndirmənin əsas amillərindən biri prosesin necə aparılmasına nəzarətin təşkil olunmasıdır. Qiymətləndirmə təlimin ayrılmaz hissəsidir və əsas iştirakçıları isə

tələbələrədir. G. Viggins və C. Maktig “Understanding by Design” kitabında auditoriyada çərçivələrdən istifadə edilməsini təklif edirlər, “Backward Design” adlandırdıqları bu dizaynı pedaqoji baxımından çox önəmli hesab edirlər. Müəllim və təlim planını tərtib edənlər konkret dərslər və ya bölməni tərtib etməmişdən əvvəl ona qiymətləndirici kimi yanaşalar, tələbələrin planlaşdırılan məqsədə çatıb-çatmadıqlarını bu yolla öyrənə bilirlər [8, s. 228].

Təlim prosesində qiymətləndirmənin, əsasən iki növündən istifadə olunur: ilin, rübün və ya semestrin sonunda aparılan qiymətləndirmə (*summativ qiymətləndirmə*) və formativ qiymətləndirmə.

Summativ qiymətləndirmə təlim müddəti bitdikdə yekun olaraq həyata keçirilir. Əsas məqsədi il boyu və ya fənni keçdiyi dövrdə, kursun davam etdiyi müddət ərzində əldə etdiyi biliklərin nəticələrinin yekun qiymətləndirilməsinin meyarlar üzrə hesablanmasıdır.

Summativ qiymətləndirmə əvvəlcədən razılaşdırılmış və təsdiq olunmuş vaxtda həyata keçirilir və bu qiymətləndirmənin nəticələri, artıq keçirilən materialları və istifadə edilmiş strategiyaları, tətbiq olunmuş tələbələr və ya istifadə edən müəllimlər tərəfindən dəyişmək imkanı vermir. Sadəcə olaraq, summativ qiymətləndirmə müəllimə və təhsil proqramlarını tərtib edən səlahiyyətli şəxslərə nəticələrə uyğun təhlil aparıb uyğun metod seçməyə yardım edir [7, s.7]. Qiymətləndirmənin əsas komponentləri aşağıdakılardır:

1. Zaman ötdükcə təlimin inkişaf səviyyəsinin nəzərə alınması;
2. Tələbələrin təhsilə marağının oyadılması;
3. Təlimin strategiyalarının qiymətləndirilməsi;
4. Tələbələrin yaş qrupları üzrə inkişaf səviyyələri.

Formativ qiymətləndirmə prosesin gedişində tələbələrin mütəmadi qiymətləndirilməsidir. Əsas məqsədi isə daha çox öyrədicidir, təlim prosesi müddətində tələbələrin təhsil səviyyəsini inkişaf etdirməkdir.

Qiymətləndirmə aşağıdakı məqsədlər üçün həyata keçirilə bilər:

- tələbələrin təhsilə motivasiya hissini gücləndirmək;
- təlimin inkişaf etdirilməsi və nəzarətin təşkil olunması;

-tələbələrə zəif və güclü tərəflərini aşkar etməyə imkan yaratmaq və hər bir tərəfə müvafiq addımlar atmaq;

- təlimin qarşısında duran məqsədlərə nə dərəcədə əldə olunmasını yoxlamaq.

Yuxarıda qeyd olunanlar, qiymətləndirmənin sadəcə tələbələrə qiymət verilməsi deyil, eyni zamanda təlimin yüksəlməsi və tələbənin inkişafını nəzərdə tutan bir proses olduğunu sübut edir. Tələbənin təlim səviyyəsini yoxlamaq üçün qiymətləndirmə çox vacib olsa da o, tələbənin təhsilinin keyfiyyətini artırmağa yönəlmiş ikinci bir fəaliyyət hesab edilir. Müvafiq qiymətin verilməsi prosesi mürəkkəbdir: müəllim bir sıra amilləri nəzərə almalıdır; bunlara zaman, tələbəyə verilmiş tapşırığın xarakteri, növü, məqsədi daxildir.

Təlim prosesində iştirak edən hər iki tərəf, yəni, müəllim və tələbələr bir sıra strategiyalar, materiallar, fəaliyyətlər istifadə edirlər. Lakin bəzən, planda nəzərdə tutulan fəaliyyətlərin heç də hamısı təcrübədə yerinə yetirilmir. Bu müxtəlif səbəblərdən baş verə bilər. Burada əsas önəmli tələbələr üçün nəzərdə tutulmuş tapşırıqların çətin olması və ya onlardan gözlənilən reaksiyanın baş verməməsidir. Ona görə də, qiymətləndirmə zamanı planda nəzərdə tutulan fəaliyyətlər deyil, faktiki olaraq tələbələrin praktik təcrübədə nə öyrəndikləri nəzərə alınmalıdır.

Tələbələrin biliklərinin qiymətləndirilməsində ən çox istifadə edilən müxtəlif metodlar və dil məqsədləridir. Qiymətləndirmənin obyektiv aparılmasına nail ola bilmək müəllimdən təlimin məqsədlərini yaxşı xəbərdar olmasını tələb edir. [6, s. 10].

Gensee və Apşura fikrincə, sillabusda tədris planına əsasən dil materialının necə və nə zaman tədris edilməsi öz əksini tapır. Düzgün tərtib edilmiş sillabusda təlimin bütün aspektləri barəsində məlumat verilir. Təlim planının qiymətləndirmədə yararlı olan əsas komponentlərini qısaca olaraq aşağıdakı şəkildə ifadə etmək olar: təlimin quruluşu, məzmunu, dərstdə istifadə edilən təchizat, material və müxtəlif fəaliyyət növü və rollar [5, s. 9].

Xarici dillərin tədrisi və öyrənilməsi prosesinə bir sıra faktorlar təsir edə bilər. Bu faktorlar sinifdən xaric faktorlardır. Auditoriyadan kənarında tələbənin yaşam tərzi, cəmiyyət, mühit, ətrafındakı insanlar, ehtiyacları, mədəni səviyyələri, təhsilə qədərki bilikləri, dünyagörüşləri,

müəllimlərin münasibəti, auditoriyadakı tələbələrə sayı və tərkibi, dərs müddəti, müəllimlərin professional hazırlığını bu faktorlara aid etmək olar. Başqa sözlə, təlim məqsədi, planı və təcürbəsi giriş amilləri ilə uyğunlaşmalıdır. Bu amilləri artıq məcazi mənada desək “daşlaşmış” olduqlarından onları dəyişmək heç də həmişə mümkün olmur. Alternativ olaraq müəllimlər tədrisin digər üç komponentində müvafiq dəyişikliklərə birləşirlər.

Pedaqoji baxımdan qiymətləndirmənin aparılması - müəllimin məqsəd qoyması, təlim fəaliyyətinin nəticələrini yoxlaması və təhlil etməsi, yoxlama tapşırıqları (suallar) hazırlaması yoxlama işləri və tələbəyə qiymət yazması və qeydlər etmək, şərh bildirmək kimi bir-birilə qarşılıqlı əməliyyatları həyata keçirməkdir.

Qiymətləndirmə – pedaqoji prosesin obyektivliyini, səmərəliliyini, real olduğunu, məqsədəuyğunluğunu və sistemliliyini aşkarlamağa, nəticələri yoxlamağa imkan verən mürəkkəb bir mərhələdir [1, s. 334].

Həm müəllim, həm də tələbə üçün çox vacib hesab olunan qiymətləndirmə prosesi təlimin nə səviyyədə baş verməsini, tələbənin isə necə öyrəndiyini göstərir. Beləliklə, qiymətləndirmə tələbə və müəllimləri uğura aparacaq bir “yol xəritəsi”dir. Burada əsas məqsəd təhsilin keyfiyyətini artırmaqdır. Ümumiyyətlə, qiymətləndirmə bir sıra məqsədlərə xidmət edir. Buna aşağıdakılar daxildir:

1. Diaqnostik yoxlanılma: bir tələbənin nə əldə etdiyini, anladığını və ya göstərdiyini müəyyən etmək;

2. Təlim prosesi: növbəti öyrədiləcək materialı və ya yenidən öyrədilməsi lazım olanları müəyyənləşdirmək;

3. Yekun hesabat: Şagirdin nailiyyətləri barədə hesabat vermək üçün məlumat toplamaq;

“Pedagogy and Assessment Guide” (“Pedaqogika və qiymətləndirmə təlimatı” kitabında pedaqogikanın qiymətləndirmə ilə sıx əlaqədə olması və onların bir-biri ilə vəhdətdə fəaliyyət göstərməsi haqqında fikirlər qeyd olunub. Mənbədə yazılanlar qiymətləndirməni pedaqoji nöqtəyi-nəzərdən bu şəkildə səciyyələndirirlər:

1. Təlim müsbət şəraitdə aparılmalıdır. Bu da tələbələrə materialı kifayət qədər yaxşı mənimsəməkdə imkan yaradacaqdır ;

2. Fəal tələbələrin əvvəl qazandıqları bilik sayəsində müvəffəqiyyət əldə etmələri anlaması

üçün təlim prosesində əvvəl qazanılmış biliklərə istinad edilməlidir

3. Tələbələrin özünü rahat idarə edə bilməsi üçün şərait yaradılmalıdır;

4. Tələbələr mütləq şəkildə öyrəndikləri bilikləri real həyati situasiyalarla əlaqələndirməyi bacarmalıdırlar;

Müəllim dərs prosesini qarşılıqlı iş kimi hər iki tərəfin iştirakı ilə təşkil etməlidir. Təlim prosesi müddətində müəllim təkcə hər hansı materialı tələbəyə öyrətmir, o, eyni zamanda həmin tələbəyə öyrənməyi öyrədir. Pedaqoji nöqtəyi-nəzərdən təlim prosesi bir neçə mərhələdən ibarətdir:

1. Birinci mərhələ - motivasiya. Tələbədə xarici dili öyrənməyə həvəsin olub-olmamasından asılı olmayaraq, müəllim dərs prosesini elə qurmalıdır ki, o, tələbədə xarici dili öyrənməyə həvəs oyatsın.

2. İkinci mərhələ – oriyentasiya. Tələbə öyrənəcəyi material və məqsədəyönlü fəaliyyətin normaları ilə tanış olacaqdır.

3. Üçüncü mərhələ – material. Bu mərhələdə tələbə bilavasitə müəyyən fəaliyyətlər ilə (oxuma, tərcümə etmə, qrammatik materialın öyrənilməsi), müəllim isə bu fəaliyyətlərin düzgün yerinə yetirilməsini nəzarət etməklə məşğul olur.

4. Dördüncü mərhələ – nitq mərhələsidir. Bu mərhələdə tələbənin şifahi və yazılı nitq vərdisləri formalaşmağa başlayır.

5. Beşinci mərhələ – əqli fəaliyyətlər prosesi avtomatlaşır

Pedaqoji qiymətləndirmə bir sıra prinsiplərə uyğun şəkildə aparılmalıdır. Bu prinsiplər aşağıdakılardır: obyektivlik; ədalətlik; hərtərəflilik; keyfiyyət və kəmiyyətə müəyyən olması: dəqiqlik; etibarlılıq; müasirlik; məhsuldarlıq (səmərəlilik); bərabərlik; şəffaflıq; demokratiklik.

Tələbənin qiymətləndirilməsi zamanı müəllim obyektiv və ədalətli olmalı, hərtərəflilik prinsipinə əməl etməlidir. Tələbənin verdiyi cavablar tələb olunan meyarlara uyğun gələrsə, şəffaf, obyektiv şəkildə qiymətləndirmək lazımdır. Tələbələr arasındakı ayrı-seçkilik qoyulmamalı, bərabərlik prinsipi pozulmamalıdır.

Tələbənin qiymətləndirilməsi, həmçinin müasir formada demokratik həyata keçirilməlidir. Qiymətləndirmə prosesində əldə olunan nəticə tələbəni qane etmədikdə müəllim əlavə suallar verərək prosesi davam etdirə bilər. Nəticə tələb olunan meyarlara uyğun qənaətbəxş olarsa qiymətləndirmənin nəticəsi dəyişdirilə

bilər. Tələbələrdə özünü qiymətləndirmə və tələbələrin bir-birinin qiymətləndirməsini də inkişaf etdirmək məqsədəuyğundur. Belə olan halda tələbələr müəllim tərəfindən onlara verilən qiymətin obyektivliyinə, ədalətliyinə şübhə ilə yanaşmayacaqlar.

Qiymətləndirmə metodu seçilərkən, aşağıdakılar nəzərə alınmalıdır;

- nəzarətin obyekt (təlimedici əməliyyat);
- nəzarətin predmeti (əməliyyatın gedişi və nəticələri);
- nəzarətin vasitələri (təlimedici əməliyyatın gedişi və nəticələrinin yoxlanması məqsədilə verilən tapşırıqlar);
- konkret tapşırıqların icrası zamanı tələbələrin cavabları;
- nəzarətin tezliyi və müntəzəmliyi; Nəzarət obyektinin qiymətləndirilməsi məqsədi ilə aşağıdakı metodlardan istifadə olunur:
- təlim materialının şərh və izahı metodları;
- nəzarətin predmetinin qiymətləndirilməsi məqsədilə əməliyyatlara və onların nəticələrinə nəzarət metodları;
- nəzarətin vasitələrinin qiymətləndirilməsi məqsədilə biliklərin bərpa edilməsi (təlim materialının yazılı və ya şifahi şəkildə nəql edilməsi) metodları;
- tələbələrin cavablarına nəzarət məqsədilə konstruktlaşdırılmış metodlar;

Ədəbiyyat:

1. Минеева О.А., Борщевская Ю.М., Мададова К.Х., Пирогова А.А., Корнева Т.А. Из опыта формирования фонда оценочных средств учебной дисциплины // Известия Балтийской государственной академии рыбопромыслового флота: психологопедагогические науки, 2017. № 4. -С. 33-39
2. Abbasov, A.N. Pedaqogika nəzəriyyəsi və tarixi: Ali təhsil müəssisələri üçün dərslik / A.N. Abbasov, L.A. Məmmədli, İ.B. Əmirəliyeva. -Bakı: Mütərcim, 2022. - 464 s.
3. Смирнова Ж.В., Красикова О.Г. Современные средства и технологии оценивания результатов обучения // Вестник Мининского университета. 2018. Т. 6. № 3. -С. 9.
4. Цветкова С. Е., Минеева О. А. Методическая система, цели и средства иноязычной подготовки бакалавров в сфере экономики и бизнеса // Азимут научных исследований: педагогика и психология. 2018. Т. 7. № 4. -С. 235-240
5. Bialystok E. Communication Strategies: a psychological analysis of second language use. -Oxford, B. Blackwell, -1990.
6. Genesee, F. and J. Upshur Classroom-Based Evaluation in Second Language Education. Cambridge University Press. 1996.
7. Maki, Peggy L. "Developing an Assessment Plan to Learn about Student Learning." The Journal of Academic Librarianship 28.1. 2002.
8. Selinker L. Tomlin R.S. An Empirical look at the integration and separation of skills / ELT Journal, 1986, pp. 227-23

• nəzarətin tezliyi və müntəzəmliyinə görə sistematik, epizodik, bütöv aralıq və yekun (son) nəzarət metodları;

Qeyd olunan əsaslara görə nəzarət metodlarının seçilməsi – əldə edilmiş (qazanılmış) nəticələrin səviyyəsini aşkarlamağa imkan verir [1, s. 338].

Problemin aktuallığı. Bu gün müasir təhsilin qarşısında duran əsas problemlərdən biri tələbə nailiyyətinin adekvat şəkildə dəyərləndirilməsi və qiymətləndirmənin düzgün aparılmasıdır. Qiymətləndirmənin yalnız birtərəfli, yəni sadəcə müəllim tərəfindən aparılması deyil, eyni zamanda tələbələrin öz fəaliyyətlərini dəyərləndirməsi də bu prosesin bir hissəsi olaraq qarşımıza çıxır. Məqalədə qiymətləndirmənin bu aspektlərinin araşdırılması və nəticələrin təqdim edilməsi məsələnin aktuallığını təmin edir.

Problemin elmi yeniliyi. Xarici dillərin, o cümlədən ingilis dilinin tədrisi prosesində qiymətləndirməyə verilən tələblərin və tələbə fəaliyyətinə nəzarət mexanizminin müasir təhsil kontekstində araşdırılması, həmçinin tətbiqi yollarının təqdim edilməsi problemin elmi yeniliyini əsaslandırır.

Problemin praktik əhəmiyyəti ondan ibarətdir ki, məqalədə göstərilən nəticələr qiymətləndirmənin təhsilin müxtəlif pillələrində məqsədəuyğun olaraq həyata keçirilməsində tətbiq edilə bilər, həmçinin də xarici dillərin tədrisini həyata keçirən ali təhsil müəssisələrində metodik cəhətdən istifadə edilə bilər.

E-mail: g.shiraliyeva@adu.edu.az
Redaksiyaya daxil olub: 09.12.2024.